Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon – Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2021-22

Dyddiad cyhoeddi: Ionawr 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3318A2023

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru, Archwilio Cymru a, lle y bo’n berthnasol, yr archwilydd sy’n gweithredu ar ran yr Archwilydd Cyffredinol yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae’r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Rydym yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar eich Cyfrifon. Mae rhai materion y mae angen rhoi gwybod ichi amdanynt cyn eu cymeradwyo.

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad 4

Infrastructure Assets 4

Barn archwilio arfaethedig 5

Materion arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad 5

Argymhellion 6

Atodiadau

Atodiad 1 – Llythyr Sylwadau Terfynol 7

Atodiad 2 – Adroddiad Archwilio Arfaethedig 10

Atodiad 3 – Crynodeb o Gywiriadau a Wnaed 14

Adroddiad Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad

1 Rydym yn crynhoi prif ganfyddiadau ein harchwiliad o'ch cyfrifon ar gyfer 2021-22 yn yr adroddiad hwn.

2 Rydym eisoes wedi trafod y materion hyn gyda'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) – Swyddog Adain 151 a'i dîm.

3 Nid yw archwilwyr byth yn gallu rhoi sicrwydd cyflawn bod cyfrifon wedi'u datgan yn gywir. Yn lle hynny, rydym yn gweithio i lefel o 'berthnasedd'. Pennir y lefel hon o berthnasedd i geisio adnabod a chywiro camddatganiadau a allai beri fel arall i'r sawl sy'n defnyddio'r cyfrifon gael ei gamarwain.

4 Pennwyd lefel perthnasedd o £2.845 miliwn ar gyfer archwiliad eleni.

5 Ceir rhai meysydd o fewn y cyfrifon a allai fod yn bwysicach i'r darllenydd ac rydym wedi pennu lefel perthnasedd is ar gyfer y rhain, fel a ganlyn:

- Cydnabyddiaeth ariannol uwch swyddogion £1,000
- Datgeliadau Partïon Cysylltiedig (i unigolion) £10,000

6 Rydym bellach wedi cwblhau archwiliad eleni.

7 Yn ein barn broffesiynol ni, rydym wedi cydymffurfio â'r safonau moesegol sy'n berthnasol i'n gwaith; rydym yn annibynnol arnoch chi; ac nid yw ein gwrthrychedd wedi cael ei beryglu mewn unrhyw ffordd. Rydym wedi eich hysbysu'n flaenorol ynghylch bygythiad posibl i annibyniaeth a gwrthrychedd y Rheolwr Archwilio sydd gyda ffrind agos wedi'i gyflogi gan Cyngor Sir Ynys Môn, ac yn cadarnhau bod y mesurau diogelu arfaethedig a nodwyd yn ein Cynllun Archwilio wedi gweithredu fel a fwriadwyd.

Asedau Isadeiledd

8 Yn gyffredin ag awdurdodau lleol eraill, mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi manteisio ar ryddhad dros dro ar gyfer datgeliadau llai sy'n gysylltiedig ag asedau isadeiledd, a ganiateir yn y Diweddariad i'r Cod a Manylebau ar gyfer Codau Isadeiledd yn y Dyfodol, a Rheoliadau 2022 i Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifeg) (Cymru) 2003.

9 Nid yw'r awdurdod wedi datgelu cost gros a dibrisiant cronedig ar gyfer asedau isadeiledd oherwydd bod arferion adrodd hanesyddol a diffygion gwybodaeth canlyniadol yn golygu nad yw cost gros a dibrisiant sydd wedi cronni yn cael eu mesur yn gywir, ac ni fyddai'n cynrychioli'r sefyllfa asedau yn ffyddlon i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol.

10 Mae'r rhyddhadau yn rai dros dro gyda'r bwriad o ganiatáu i awdurdodau fynd i'r afael â'r diffygion gwybodaeth a pharatoi gwybodaeth gadarn i gefnogi gwerth cario asedau seilwaith. Mae'r rhyddhadau dros dro ond yn berthnasol ar gyfer blynyddoedd ariannol hyd at ac yn cynnwys 2024-25.

11 Mae Arddangosyn 1 yn dangos effaith y mater hwn ar amserlen yr archwiliad.

Arddangosyn 1 – effaith materion cenedlaethol ar archwiliad eleni

Amserlen	O ystyried effaith barhaus COVID-19 a materion cenedlaethol yn ymwneud ag archwilio asedau isadeiledd, darparodd Llywodraeth Cymru hyblygrwydd o ran y terfynau amser ar gyfer paratoi cyfrifon a'r terfynau amser ar gyfer archwilio: • cafodd yr amserlen ar gyfer cwblhau eich cyfrifon ei diwygio gan Lywodraeth Cymru o 31 Mai 2022 i 31 Awst 2022; • cawsom y cyfrifon drafft ar 20 Mehefin 2022; • newidiwyd ein dyddiad cau ar gyfer cwblhau ein harchwiliad o 31 Gorffennaf 2022 i 31 Ionawr 2023; ac • rydym yn disgwyl i'ch adroddiad archwilio gael ei lofnodi erbyn diwedd Ionawr 2023.

Barn archwilio arfaethedig

12 Rydym yn bwriadu cyhoeddi barn archwilio ddiamod ar gyfrifon eleni unwaith y byddwch wedi rhoi Llythyr Sylwadau inni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn **Atodiad 1**.

13 Rydym yn cyhoeddi barn archwilio ‘amodol’ lle mae gennym bryderon materol ynghylch rhai agweddau ar eich cyfrifon; fel arall rydym yn cyhoeddi barn ddiamod.

14 Mae’r Llythyr Sylwadau’n cynnwys rhai cadarnhadau y mae’n ofynnol inni eu cael gennych chi dan safonau archwilio.

15 Caiff ein hadroddiad archwilio arfaethedig ei nodi yn **Atodiad 2**.

Materion Arwyddocaol sy’n codi o’r Archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

16 Nid oes unrhyw gamddatganiadau wedi’u canfod yn y cyfrifon, sy’n dal heb eu cywiro.

Camddatganiadau a gywirwyd

17 Roedd camddatganiadau yn y cyfrifon yn wreiddiol sydd bellach wedi cael eu cywiro gan y rheolwyr. Fodd bynnag, rydym ni’n credu y dylid dwyn y rhain i’ch sylw a chânt eu nodi gydag esboniadau yn Atodiad 3.

Materion Arwyddocaol eraill sy’n codi o’r Archwiliad

18 Yn ystod yr archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion sy’n ymwneud â’r cyfrifon ac yn rhoi gwybod ichi am unrhyw faterion arwyddocaol sy’n codi. Nid oedd unrhyw materion yn codi yn y meysydd hyn eleni.

19 Fodd bynnag, o fewn ein hadroddiad Archwilio Cyfrifon 2020-21 adroddwyd i chi faterion mewn perthynas â symleiddio'r cyfrifon ac ansawdd y cyfrifon drafft a phapurau gwaith. Dywedodd y Cyngor y bydden nhw'n symleiddio Datganiad Cyfrifon 2021-22 a gweithredu mesurau i wella ansawdd y datganiad drafft o’r cyfrifon a phapurau ategol. Cafodd y materion hyn eu cynnwys hefyd fel risg yn ein Cynllun Archwilio ar gyfer 2021-22.

20 Nododd ein hadolygiad o'r cyfrifon drafft a gyflwynwyd ar gyfer archwilio, fod gwelliannau sylweddol wedi'u gwneud yn y meysydd hyn. Ond mae rhai meysydd lle gellir gwneud gwelliannau pellach, a byddwn yn parhau i weithio gyda'r Cyngor i ddatblygu'r rhain ymhellach ar gyfer cyfrifon 2022-23.

Argymhellion

21 Rydym yn bwriadu cynnal ymarfer dysgu ar ôl yr archwiliad gyda staff allweddol i drafod gwelliannau pellach i'r papurau gwaith, y broses cynhyrchu cyfrifon a'r broses archwilio ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Terfynol

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

26 Ionawr 2023

Sylwadau ynghylch datganiadau ariannol 2021-22

Darperir y llythyr hwn mewn cysylltiad â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol (gan gynnwys y rhan o'r Adroddiad ar Gydnabyddiaeth Ariannol sy'n cael ei harchwilio) Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth at ddiben mynegi barn ynglŷn â'u gwirionedd a thegwch a'u paratoi'n briodol.

Yr ydym ni yn cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred, ar ôl gwneud yr ymholiadau a oedd yn ddigonol yn ein tyb ni, y gallwn gyflwyno'r sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau'r rheolwyr

Cyfrifoldebau

Yr ydym ni wedi cyflawni ein cyfrifoldebau am:

- baratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a Chod Ymarfer CIPFA ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22; yn benodol mae'r datganiadau ariannol yn rhoi golwg gywir a theg yn unol â hwy;
- dylunio, gweithredu, cynnal ac adolygu rheolaeth fewnol i atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a ddarparwyd

Rydym wedi darparu'r canlynol ar eich cyfer:

- mynediad llawn at:
  - yr holl wybodaeth yr ydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;
  - gwybodaeth ychwanegol yr ydych chi wedi gofyn amdani gennym ni at ddiben yr archwiliad; a

- mynediad digyfyngiad at aelodau o staff y penderfynoch chi fod angen cael tystiolaeth archwilio ganddynt;

- canlyniadau ein hasesiad ni o'r risg y gallai'r datganiadau ariannol fod wedi'u camddatgan yn berthnasol o ganlyniad i dwyll;
- ein gwybodaeth ni am dwyll gwirioneddol neu dwyll tybiedig yr ydym ni'n ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Cyngor Sir Ynys Môn ac sy'n cynnwys:
  - rheolwyr;
  - cyflogeion sydd â rolau arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol; neu
  - eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol;
- ein gwybodaeth ni am unrhyw honiadau o dwyll gwirioneddol, neu dwyll tybiedig, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a gyflëwyd gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill;
- ein gwybodaeth ni am bob achos hysbys o ddiffyg cydymffurfio gwirioneddol neu ddiffyg cydymffurfio tybiedig â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol; ac
- gwybodaeth am bwy yw'r holl bartïon cysylltiedig a'r holl berthnasoedd a thrafodion partïon cysylltiedig yr ydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau am y datganiadau ariannol

Mae'r holl drafodion, asedau a rhwymedigaethau wedi cael eu cofnodi yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r dulliau, y data a'r tybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i lunio amcangyfrifon cyfrifyddu, a'u datgeliadau cysylltiedig, yn briodol i gyflawni cydnabyddiaeth, mesuriad neu ddatgeliad sy'n rhesymol yng nghyd-destun y fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Rhoddwyd cyfrif priodol am berthnasoedd a thrafodion partïon cysylltiedig ac maent wedi cael eu datgelu'n briodol.

Lle cafwyd digwyddiadau ar ôl y dyddiad adrodd yr oedd yn ofynnol gwneud addasiad ar eu cyfer neu eu datgelu, mae'r holl addasiadau a datgeliadau hyn wedi cael eu gwneud.

Mae pob ymgyfreithiad a hawliad gwirioneddol neu bosibl hysbys y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol wedi cael eu datgelu wrth yr archwilydd a rhoddwyd cyfrif amdanynt ac maent wedi cael eu datgelu yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol.

Sylwadau gan Cyngor Sir Ynys Môn

Rydym yn cydnabod bod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi cael eu trafod gyda ni.

Rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol cywir a theg yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Cyngor Sir Ynys Môn ar 26 Ionawr 2023.

Yr ydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd pob cam y dylem fod wedi'i gymryd er mwyn ein gwneud ein hunain yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac er mwyn cadarnhau ei bod wedi cael ei chyfleu i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych chi'n ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:	Llofnodwyd gan:
Marc Jones	Cynghorydd Dafydd Roberts
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) – Swyddog Adain 151	Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn
Dyddiad:	Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru ar gyfer aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Barn ar y datganiadau ariannol

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2022 o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Dadansoddiad Gwariant a Chyllid, y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llif Arian Parod, Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai, Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys crynodeb o bolisïau cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd gan y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22.

Yn fy marn i, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun gwir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2022 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny; ac
- wedi eu paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd gan y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan God Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (Safonau Rhyngwladol ar Archwilio (DU)) a Nodyn Ymarfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol Cyrff y Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig'. Disgrifir fy nghyfrifoldebau ymhellach o dan y safonau hynny yn adran cyfrifoldebau'r archwilydd wrth archwilio datganiadau ariannol fy adroddiad. Rwyf yn annibynnol ar Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi ei chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rwyf wedi dod i'r casgliad bod y defnydd o sail gyfrifyddu busnes gweithredol wrth baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol.

Yn seiliedig ar y gwaith a wnaed gennyf, nid wyf wedi nodi unrhyw ansicrwydd perthnasol sy'n ymwneud â digwyddiadau nac amodau a allai, yn unigol neu ar y cyd, fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau i fabwysiadu sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeng mis o leiaf o'r adeg pan awdurdodir cyhoeddiad y datganiadau ariannol.

Disgrifir fy nghyfrifoldebau a chyfrifoldebau y swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â busnes gweithredol yn adrannau perthnasol yr adroddiad hwn.

Gwybodaeth Arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth a gynhwysir yn y Datganiad o Gyfrifon heblaw'r datganiadau ariannol a'm hadroddiad archwilydd arnynt. Y Swyddog Ariannol Cyfrifol sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall a gynhwysir yn y Datganiad o Gyfrifon. Nid yw fy marn ar y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall ac, oni nodir fel arall yn glir yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o sicrwydd ynghylch hynny.

Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn anghyson yn berthnasol â'r datganiadau ariannol neu'r wybodaeth a gafwyd yn ystod yr archwiliad, neu ei bod yn ymddangos fel arall ei bod wedi ei chamddatgan yn faterol. Os byddaf yn nodi anghysondebau perthnasol o'r fath neu gamddatganiadau perthnasol amlwg, mae'n ofynnol imi benderfynu a yw hyn yn arwain at gamddatganiad perthnasol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Os byddaf, ar sail y gwaith a wnaed gennyf, yn dod i'r casgliad bod yr wybodaeth arall hon wedi ei chamddatgan yn faterol, mae'n ofynnol imi adrodd y ffaith honno.

Nid oes gennyf ddim i'w adrodd yn hyn o beth.

Adroddiad ynghylch gofynion eraill

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Adroddiad Naratif wedi ei baratoi yn unol â Chod Ymarfer ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2021-22;
- Mae'r wybodaeth a roddir yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac mae'r Datganiad Llywodraethu wedi ei baratoi yn unol â'r canllawiau.

Materion y byddaf yn adrodd arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni gwybodaeth a dealltwriaeth Cyngor Sir Ynys Môn a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi camddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- nad oes cofnodion cyfrifyddu digonol wedi eu cadw, neu na dderbyniwyd ffurflenni cyfrifyddu digonol ar gyfer fy archwiliad oddi wrth y canghennau nad yw fy nhîm wedi ymweld â nhw;
- nid yw'r datganiadau ariannol yn cytuno â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu; neu
- nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth a'r esboniadau sydd eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad.

Cyfrifoldebau

Cyfrifoldebau'r swyddog ariannol cyfrifol mewn cysylltiad â'r datganiadau ariannol

Fel yr esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau ar gyfer y Datganiad o Gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am baratoi'r datganiad o gyfrifon, sy'n rhoi darlun gwir a theg, ac am ba bynnag reolaeth fewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog ariannol cyfrifol i allu paratoi datganiadau o gyfrifon sy'n rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall.

Wrth baratoi'r datganiad o gyfrifon, mae'r swyddog ariannol cyfrifol yn gyfrifol am asesu gallu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n briodol, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni thybir bod hynny'n amhriodol.

Cyfrifoldebau'r Archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhydd o gamddatganiadau perthnasol, boed hynny oherwydd twyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwiliwr sy'n cynnwys fy marn. Sicrwydd rhesymol yw lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â Safonau Archwilio Rhyngwladol (DU) yn canfod camddatganiad perthnasol bob amser pan fydd yn bodoli. Gall camddatganiadau godi trwy dwyll neu wall a chânt eu hystyried yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid disgwyl yn rhesymol iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Achosion o beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau yw afreoleidd-dra, ac mae'n cynnwys twyll. Rwyf yn cynllunio gweithdrefnau yn unol â'm cyfrifoldebau a amlinellir uchod er mwyn canfod camddatganiadau perthnasol mewn cysylltiad ag afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Roedd fy ngweithdrefnau'n cynnwys y canlynol:

- Holi'r rheolwyr, Pennaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys cael ac adolygu dogfennau ategol sy'n ymwneud â pholisïau a gweithdrefnau mewn cysylltiad â:
    - nodi, gwerthuso a chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau ac a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o beidio â chydymffurfio;
    - canfod ac ymateb i risgiau o dwyll ac a oes ganddynt wybodaeth am unrhyw dwyll gwirioneddol, tybiedig neu honedig; ac
    - y rheolaethau mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau.
- Ystyried gan weithredu fel tîm archwilio sut a ble y gallai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion twyll posibl. Yn rhan o'r drafodaeth hon, nodais y posibilrwydd o dwyll gyda rheolwyr yn gwrthwneud rheolaethau.

- Cael dealltwriaeth o fframwaith awdurdod Cyngor Sir Ynys Môn yn ogystal â fframweithiau cyfreithiol a rheoliadol eraill y mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu ynddynt, gan ganolbwyntio ar y cyfreithiau a'r rheoliadau hynny a gafodd effaith uniongyrchol ar y datganiadau ariannol neu a gafodd effaith sylfaenol ar weithrediadau Cyngor Sir Ynys Môn.

Yn ogystal â'r uchod, roedd fy ngweithdrefnau ar gyfer ymateb i risgiau a nodwyd yn cynnwys y canlynol:

- adolygu datgeliadau y datganiad ariannol a phrofi dogfennau ategol er mwyn asesu cydymffurfedd â'r cyfreithiau a'r rheoliadau perthnasol a drafodir uchod;
- holi'r rheolwyr, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chynghorwyr cyfreithiol ynghylch cyfreithiad a honiadau gwirioneddol a phosibl;
- darllen cofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu;
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll trwy wrth-wneud rheolaethau gan reolwyr, profi priodoldeb cofnodion mewn cyfnodolion ac addasiadau eraill; asesu a yw'r barnau a wneir wrth wneud amcangyfrifon cyfrifyddu yn arwydd o duedd bosibl; a gwerthuso rhesymeg busnes unrhyw drafodiadau arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i fusnes arferol.

Rwyf hefyd wedi cyfleu cyfreithiau a rheoliadau perthnasol a nodwyd a risgiau o dwyll posibl i bob aelod o'r tîm archwilio, gan barhau i fod yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu beidio â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad.

Mae'r anhawster cynhenid i ganfod afreoleidd-dra, effeithiolrwydd rheolaethau Cyngor Sir Ynys Môn, a natur, amseru a graddau'r gweithdrefnau archwilio a gyflawnir yn effeithio ar y graddau y gall fy ngweithdrefnau ganfod afreoleidd-dra, gan gynnwys twyll.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd o ran archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o fy adroddiad archwilydd.

Tystysgrif cwblhau archwiliad

Tystiaf fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
31 Ionawr 2023

24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Atodiad 3

Crynodeb o Gywiriadau a Wnaed

Yn ystod ein harchwiliad canfuom y camddatganiadau canlynol sydd wedi cael eu cywiro gan y rheolwyr, ond y dylid eu dwyn i'ch sylw yn ein tyb ni oherwydd eu perthnasedd i'ch cyfrifoldebau chi dros y broses adrodd ariannol.

Arddangosyn 2: crynodeb o gywiriadau a wnaed

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros gywiro
Asedau isadeiledd: 2021-22: Y ffigyrau canlynol wedi eu dileu o'r tabl £109,136,000 cost gros; ac £39,279,000 dibrisiant cronedig 2020-21: Y ffigyrau canlynol wedi eu dileu o'r tabl £104,961,000 cost gros; ac £35,496,000 dibrisiant cronedig	**Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14 Cyfrifon Drafft)** Fel y manylir ym mharagraff 8, mae'r gost gros hanesyddol a'r balansau dibrisiant cronedig yn ymwneud ag asedau isadeiledd wedi'u tynnu o'r cyfrifon. Mae'r golofn isadeiledd wedi'i thynnu o'r tabl o fewn nodyn 13 ar gyfer 2020-21 a 2021-22, ac mae gwerth llyfr net asedau isadeiledd wedi eu dangos ar wahân. Nid yw'r datgeliad ar wyneb y fantolen wedi newid o ganlyniad i'r newid yma. Ychwanegwyd naratif ychwanegol i nodyn 13 mewn perthynas â'r addasiad hwn.	Er mwyn manteisio ar ryddhad dros dro ar gyfer datgeliadau llai, sy'n gysylltiedig ag asedau isadeiledd a ddarperir gan ddiweddaru'r Cod a'r diwygiadau 2022 i Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid a Chyfrifeg Cyfalaf) (Cymru) 2003.
Gwerth llyfr net Anheddau cyngor wedi cynyddu £22,590,000. Gwerth llyfr net adeiladau wedi cynyddu £2,546,000	**Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14 Cyfrifon drafft)** Cafodd ymarfer ei gwblhau gan y Cyngor ar ôl derbyn cyfrifon drafft i adolygu gwerth anheddau ac adeiladau'r cyngor nad ydynt wedi'u cynnwys ym mhrisiad cylchol 2021-22. Arweiniodd hyn at gynnydd o £25,136,000 yng ngwerth yr Eiddo, Offer a Chyfarpar o fewn y Fantolen. Effeithiodd yr addasiadau hyn hefyd ar y datganiad ariannol craidd a nodiadau amrywiol.	Adlewyrchu'n gywir werth Anheddau ac Adeiladau'r Cyngor yn y datganiadau ariannol o ganlyniad i amrywiadau sylweddol mewn costau adeiladu o fewn 2021-22.

Gostyngiad o £1,345,000 yng ngwerth yr asedau	**Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14 Cyfrifon drafft)** Defnyddiwyd y mynegai BCIS anghywir i gyfrifo ailbrisiadau wedi'u diweddaru. Mae'r addasiad hwn yn cael effaith ar wahanol nodiadau eraill yn y cyfrifon.	I adlewyrchu'n gywir ailbrisio asedau yn y datganiadau ariannol.
£12,347,000 cost gros; a £12,347,000 dibrisiant cronedig wedi'i dynnu. Hunangynhwysol i Nodyn 13.	**Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14 Cyfrifon drafft)** Roedd nifer sylweddol o asedau wedi cael eu dibrisio'n llawn yn y gofrestr asedau sefydlog ac felly'n cael eu cario ar werth o ddim yn y cyfrifon. Fodd bynnag, er bod eu gwerth cario net yn ddim, mae eu cost a'u dibrisiant cronedig yn dal i gael eu cofnodi yn y cyfrifon. Yn dilyn adolygiad o'r asedau gwerth llyfr net hyn gan y Cyngor, mae'r Cyngor wedi amharu £12,347,000 yn ychwanegol o asedau sydd wedi peidio â bod yn weithredol neu ym mherchnogaeth y Cyngor.	Er mwyn sicrhau bod y Fantolen a'r nodyn Eiddo, Offer a Chyfarpar ond yn cynnwys cofnodion sy'n ymwneud ag asedau sy'n eiddo i'r Cyngor.
Symudiad o £3,156,000	**Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar (Nodyn 14 Cyfrifon drafft) a Nodyn 16 (Nodyn 17 Cyfrifon drafft) Eiddo Buddsoddiad** Ailddosbarthu ased (rhan o fenter ar y cyd â Llywodraeth Cymru) o Asedau sy'n cael eu hadeiladu (Nodyn 13) i Eiddo Buddsoddiad (Nodyn 16). Naratif ychwanegol wedi'i gynnwys ar y trefniadau ar gyfer y fenter ar y cyd hwn.	I sicrhau bod yr ased yn cael ei ddosbarthu yn gywir.
£2,473,000 cynnydd net	**Nodyn 18 Dyledwyr (Nodyn 22 Cyfrifon drafft), Nodyn 20 Credydwyr (Nodyn 24 Cyfrifon drafft) a Nodyn 38 Trefniadau Asiantaeth (Nodyn 44 Cyfrifon drafft)** Nodwyd bod mater gyda'r ffordd y mae'r Cyngor yn trin yr arian canlynol a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru o dan drefniadau asiantaeth: Taliadau Cymorth Costau Byw £3,557,100, Cyllid argyfwng ar gyfer Trethi Annomestig Cenedlaethol £1,000,000 ac eraill £84,000.	I gyfrifo yn gywir am gyllid asiantaeth a dderbyniwyd gan y Cyngor.

	Mae'r rhain hefyd yn cael effaith ar Nodyn 41 Offerynnau Ariannol.	
2020-21 £3,227,000 cynnydd yn grantiau a dderbyniwyd o flaen llaw £3,227,000 gostyngiad yng nghredydwyr **2021-22** £4,545,000 cynnydd yn nyledwyr £33,000 cynnydd yng nghredydwyr	**Nodyn 22 Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol (Nodyn 26 Cyfrifon drafft)** Roedd angen addasiadau i adlewyrchu trafodion cywir ar gyfer Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru ar gyfer 2020-21 a 2021-22. Ar gyfer 2020-21 mae'r addasiad hwn hefyd yn cael effaith ar ffigyrau credydwyr tymor byr yn y Fantolen, Nodyn 20 Credydwyr a Nodyn 30 (Nodyn 34 Cyfrifon drafft) ar gyfer grantiau a dderbyniwyd ymlaen llaw. Mae naratif ychwanegol wedi'i gynnwys yn Nodyn 4 ar gyfer yr Addasiad Cyfnod Blaenorol. Ar gyfer 2021-22 mae'r addasiad hwn hefyd yn cael effaith ar y ffigyrau yn y Fantolen ar gyfer y derbyniadau grantiau ymlaen llaw arm y tymor byr a thymor hir, credydwyr a dyledwyr tymor byr. Hefyd Nodyn 18 Dyledwyr a Nodyn 20 Credydwyr.	I gyfrifo yn gywir am drafodion sy'n ymwneud â Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru.
Gwelliannau amrywiol i'r ffigyrau a'r naratif	**Nodyn 27 (Nodyn 31 cyfrifon drafft) – Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion** Gwnaed gwelliannau i'r datgeliadau canlynol: **Cydnabyddiaeth ariannol dros £60,000:** Gwelliannau sy'n ofynnol i nifer y staff a ddatgelwyd fesul band cyflog, i gywiro camgymeriadau ac i gydymffurfio â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru). Mae 7 gweithiwr ychwanegol wedi'u hychwanegu at niferoedd heb fod yn ysgolion 2021-22 (3 gweithwyr ychwanegol ar gyfer 2020-21), a 30 o weithwyr i niferoedd yr Ysgolion(5 gweithwyr ychwanegol ar gyfer 2020-21). **Tabl Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion:** Gwnaed nifer o welliannau i'r ffigurau taliadau a'r troednodiadau cysylltiedig.	Er mwyn sicrhau bod y datgeliadau yn y Datganiad Ariannol ar gyfer Tâl Swyddogion yn cydymffurfio â gofynion Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Chôd Ymarfer Cipfa.

	Cymhareb taliad cyflog Remuneration ratios a chanolrif cyflog: Diwygiwyd y ffigyrau hyn i adlewyrchu'r gofyniad i gynnwys y cyflog cyfwerth ag amser llawn i'r holl staff yn y cyfrifiadau fel a ganlyn: Cymhareb Canolrif cyflog 2021-22 5.53:1 £22,129 2020-21 5.77:1 £20,903	
amryw	**Nodyn 31 Partïon Cysylltiedig (Nodyn 35 Cyfrifon drafft)** Mae sawl gwelliant wedi'u gwneud i'r nodyn hwn.	Er mwyn sicrhau bod y datgeliadau cywir yn cael eu gwneud.
£2,858,000 wedi ei dynnu o’r nodyn £3,689,000 cywiriad i’r ffigwr	**Nodyn 35b Asedau Ariannol a ddelir gan y Cyngor (Nodyn 41b Cyfrifon drafft)** Mae’r gost absenoldebau cronnol o £2,858,000 wedi ei gynnwys yn anghywir yng Nghredydwyr Masnach ag Eraill – tymor byr **Hefyd:** Gwelliant i gywiro’r ffigwr rhwymedigaethau ariannol tymor hir, i gyfateb i'r ffigwr ag adroddir yn y fantolen. Mae'r addasiad hwn yn hunangynhwysol i'r nodyn hwn	Er mwyn sicrhau nad yw'r balans yn cael ei or-bwysleisio. Er mwyn sicrhau bod y ffigwr cywir yn cael ei adrodd.
amryw	**Eraill** Bu nifer o addasiadau eraill llai sylweddol hefyd, ailddosbarthiadau a diwygiadau naratif a wnaed i'r datganiadau ariannol, o ganlyniad i'n gwaith.	Sicrhau cywirdeb y datganiadau ariannol.

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.